

Kvalita života v podmienkach globalizácie

Ing. Jozef Rešovský, Regionálny úrad verejného zdravotníctva, Spišská Nová Ves

Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) definuje kvalitu života: „Kvalita života je to, ako človek vníma svoje postavenie v živote v kontexte kultúry, v ktorom žije a vo vzťahu k svojim cieľom, očakávaniam, životnému štýlu a záujmom“. Odborné diskusie o tom, čo to kvalita ľudského života vlastne je a ako ju merať, prebiehali intenzívne v priebehu osemdesiatych i deväťdesiatych rokov. Presné, spoľahlivé a teoreticky uspokojivé meranie kvality života na ktorom by sa zhodla väčšina odborníkov zatiaľ neexistuje. Je to spôsobené hlavne tým, že v sebe obsahujú dva relatívne samostatné zložky – objektívnu a subjektívnu.

Výraz kvalita života je syntetizujúcim pojmom vymedzovaným najvšeobecnejšie pojatými ukazovateľmi typu ekonomických indikátorov, sociálnych indikátorov a indikátorov subjektívnej psychickej pohody. Pomenúva teoreticko-metodologickú tému vied o spoločnosti a kultúre, ktorá svojim filozoficko – axiologicko - antropologickým významovým štatútom signalizuje existenciu orientácie v zmysle výberu a kombinačného usporiadania rôznych fragmentov reality. Touto realitou je oblasť zahŕňajúca dva základné a zároveň typologicky odlišné druhy skutočností. Na jednej strane sú to dáta o rozmanitých stránkach objektívne zistiteľnej štruktúry sociálnej skutočnosti (vrátane štandardov kvality života v zmysle noriem ekonomického, sociálneho, psychosociálneho - komunikačného optima, resp. pohodlia. Na druhej strane ide o informácie týkajúce sa (hodnotovo, významovo, funkčne) reflektovanej a prežívanej situácie subjektu z hľadiska (miery) jeho uspokojenia/neuspokojenia zahŕňajúcej prejavy aktivity, činnosti, resp. spôsoby zasahovania subjektu do súboru okolností v zmysle ich reprodukcie alebo iných foriem premeny. V súčasnosti existuje viacero konceptov kvality života. Kvalita života je výsledkom vzájomného pôsobenia sociálnych, zdravotných, ekonomických a environmentálnych podmienok týkajúcich sa ľudského a spoločenského rozvoja s nie lineárnym, ale synergickým efektom. Na jednej strane sú objektívne podmienky na dobrý život a na strane druhej subjektívne prežívanie života. Podľa Koivumaa-Honkanen a kol. je spokojnosť jedným z indikátorov pohody, pričom slúži na hodnotenie života ako celku na základe súvisu medzi osobnými cieľmi a ich dosahovaním.¹

¹ ZBORNÍK PRÍSPEVKOV z vedeckej konferencie Štatistického úradu SR, KVALITA ŽIVOTA V PODMIENKACH GLOBALIZÁCIE, **Vzájomný vplyv úrovne a kvality človeka a prostredia, v ktorom žije.** Mgr. Zuzana Porubčanová, PhD. Národný inštitút rozvoja práce a sociálnej komunikácie, Belopotockého 6, 811 05 Bratislava

V súčasnosti nejestvuje jednotné stanovisko k obsahu pojmu kvality života a k spôsobu jej merania. Kvalita života je často definovaná v termínoch subjektívne vnímanej životnej spokojnosti, šťastia, sociálnych vzťahov, fyzického zdravia a psychickej pohody. Komplexne poňatú kvalitu života teda nevieme merať priamo. To však neznamená, že neexistujú teoretické koncepty snažiace sa komplexne postihnúť kvalitu života.

Spoločná správa francúzsko-nemeckej ministerskej rady z decembra 2010 prezentovaná na konferencii OECD v Paríži v októbri 2011 odpovedá na otázku, čo je to kvalita života, širokou operacionalizačnou definíciou a vymedzuje kvalitu života prostredníctvom ôsmich dimenzií²:

- 1. Materiálne blaho** (príjem, spotreba, zmeny v majetku, rozloženie príjmu).
- 2. Zdravie** (očakávané dožitie, choroby, zdravotné postihnutia, detská úmrtnosť, fyzické a psychické zdravie, distribúcia zdravia).
- 3. Vzdelanie** (základné vzdelávacie zručnosti, písanie, čítanie, schopnosť počítať, problém rozhodovacích kompetencií, informačné a komunikačné technológie, detská a študentská tvorba, celoživotné vzdelávanie, distribúcia vzdelania).
- 4. Osobnostné aktivity** (práca, komunikácia, rôzne druhy rekreačných aktivít, distribúcia osobnostných aktivít).
- 5. Politický názor a vládnutie** (občianska angažovanosť, zákonné garancie, vláda zákona, možnosť participovať na politických procesoch, voľby, miera členstva v stranách, odboroch, mimovládnych organizáciách, participácia na protestoch, stupeň demokracie, nezávislosť médií, korupcia, distribúcia politickej moci).
- 6. Sociálne vzťahy a väzby** (rodinné vzťahy, priatelia, intenzita priateľstiev, sociálne kontakty, distribúcia sociálnych väzieb).
- 7. Environmentálne podmienky** (dostupnosť čistého vzduchu, vody a pôdy, príjemné prostredie v okolí bydliska, ovzdušie, distribúcia environmentálnych podmienok).
- 8. Osobnostná a ekonomická neistota** (riziko chorôb, zranení, poškodení, krádeží, lúpeží, vražd, smrti, nezamestnanosti, sociálne vylúčenia, chudoby, distribúcia osobnostnej a ekonomickej neistoty).

Eurostat prostredníctvom výsledkov pracovnej skupiny venujúcej sa otázkam multidimenzionálneho merania kvality života definuje kvalitu života ako štruktúru nasledujúcich dimenzií:

² ZBORNÍK PRÍSPEVKOV z vedeckej konferencie Štatistického úradu SR, KVALITA ŽIVOTA V PODMIENKACH GLOBALIZÁCIE, **Kvalita života – problém poznania a interpretácie** PhDr. Ľudmila Benkovičová, CSc. Štatistický úrad SR, Miletičova 3, 824 67 Bratislava

1. materiálne životné štandardy (príjem, spotreba, majetok),
2. zdravie,
3. vzdelanie,
4. osobnostné aktivity (platená práca, neplatená domáca práca, dochádzka za prácou, voľný čas, bývanie),
5. politický mienka a vládna moc,
6. sociálne kontakty,
7. environmentálne podmienky,
8. osobnostná neistota,
9. ekonomická neistota.

Multidimenzionálne definovanie kvality života necháva otázku relevantnosti a váh jednotlivých dimenzií v celkovom modeli kvality života bez jednoznačnej odpovede. Interpretácia získaných informácií sa tak vyznačuje značnou subjektívnou voľnosťou a je výrazne podriadená optike toho - ktorého výskumníka.

-Spoločná správa francúzsko-nemeckej ministerskej rady z decembra 2010: prezentovaná na konferencii OECD v Paríži v októbri 2011

-Eurostat: výsledky pracovnej skupiny venujúcej sa otázkam multidimenzionálneho merania kvality života **definuje kvalitu života ako štruktúru týchto dimenzií**

Graf č.1.

K zrejme najznámejším a najviac citovaným patrí model vyvinutý Centrom pre podporu zdravia pri Univerzite Toronto v Kanade. Tento viacrozmerný model vychádza z holistického pojatia kvality života a zahŕňa tri základné domény a deväť dielčích domén. Skutočná kvalita života u konkrétneho jedinca je určená osobným významom jednotlivých domén a rozsahom, v akom u nej dochádza k ich napĺňovaniu v reálnom živote. Zdôrazňované sú možnosti, príležitosti a obmedzenia, ktoré každý človek vo svojom živote má a tieto sú odrazom interakcie medzi ním a prostredím.

Tabuľka č. 1: Model kvality života Centra pro podporu zdraví Univerzity Toronto

BYŤ (BEING) – osobné charakteristiky človeka	
Fyzické bytie	Zdravie, hygiena, výživa, pohyb, odievanie, celkový vzhľad
Psychologické bytie	Psychologické zdravie, vnímanie, cítenie, sebaúcta, sebakontrola
Spirituálne bytie	Osobné hodnoty, presvedčenie, viera
PATRIŤ NIEKAM (BELONGING) - spojenie s konkrétnym prostredím	
Fyzické napojenie	Domov, škola, pracovisko, susedstvo, komunita
Sociálne napojenie	Rodina, priatelia, spolupracovníci, susedia (užšie napojenie)
Komunitné napojenie	Pracovné príležitosti, zodpovedajúce finanční príjmy, zdravotné a sociálne služby, vzdelávacie, rekreačné možnosti a príležitosti, spoločenské aktivity (širšie napojenie)
REALIZOVAŤ SA (BECOMING) – dosahovanie osobných cieľov; nádej a ašpirácia	
Praktická realizácia	Domáce aktivity, platená práca, školské a záujmové aktivity, starostlivosť o zdravie, sociálne začleňovanie
Volnočasové realizácie	Relaxačné aktivity podporujúce redukcia stresu
Rastová realizácie	Aktivity podporujúce zachovanie a rozvoj znalostí a schopnosti, adaptácie na zmeny

Zdroj: The quality of life model, University Toronto, Canada: <http://www.utoronto.ca/qol/concepts.htm>³

Existuje niekoľko spôsobov merania kvality života. Vlády mnohých krajín používajú hrubý domáci produkt (HDP) ako základný ukazovateľ pokroku. V posledných rokoch sa táto prax

³ Gurková E. Hodnocení kvality života pro klinickou praxi a ošetrovatelský výzkum. Praha: Grada, 2011. 223 s. ISBN 978-80-247-3625-9

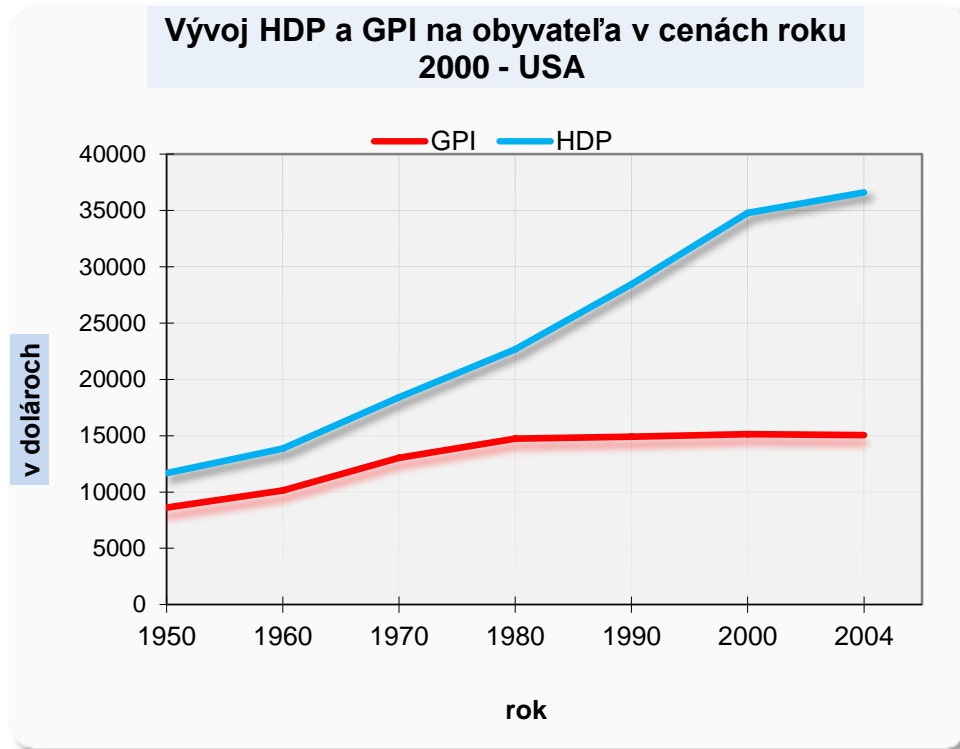
kritizuje. Je to predovšetkým v súvislosti s degradáciou životného prostredia. Kritici si najčastejšie všimajú nasledovné nedostatky HDP ako ukazovateľa kvality života :

- HDP je ukazovateľom trhovej činnosti a predstavuje jednoducho sumu všetkých kontaktov kúpy a predaja tovarov a služieb, ktoré sa uskutočňujú v krajine v priebehu roka
- pri výpočte HDP sa nerobí žiaden rozdiel medzi transakciami z hľadiska ich prínosu k spoločenskému blahobytu, či je pozitívny alebo negatívny Každá finančná operácia sa jednoducho pripočíta k predchádzajúcej
- HDP ignoruje produktívnu činnosť domácností a dobrovoľnú neplatenú činnosť pre spoločnosť
- HDP zaznamená pokles prírodného bohatstva ako rast. Okrem toho HDP nerobí rozdiely medzi nákladmi a prínosmi. Dôsledkom toho je to, že činnosť znečisťujúca životné prostredie a činnosť spojená s obnovou životného prostredia sa evidujú ako príjem
- HDP ignoruje nerovnosť príjmov. Zahraničné pôžičky HDP eviduje ako rast
- HDP neeviduje stratu času v súvislosti s nevyhnutnosťou dochádzať do zamestnania, alebo pracovať nadčasy a pod
- náklady spoločnosti súvisiace s kriminalitou, vrátane narkománie, automobilových nehôd, prírodných katastrof, sa registrujú v HDP ako pridaná hodnota
- HDP sa koncentruje na spotrebu a ignoruje osobné vzťahy

V dôsledku vyššie uvedených nedostatkov podľa názoru mnohých expertov HDP nemôže slúžiť ako ukazovateľ kvality života. Existuje niekoľko alternatívnych ukazovateľov kvality života. Pokusy vyriešiť problematiku HDP viedli k vytvoreniu niekoľkých ukazovateľov, ktoré umožňujú odrážať materiálne, ako aj nemateriálne aspekty života človeka. Tieto ukazovatele sa odlišujú na základe ohniska alebo veľkosti záberu, niektoré boli vytvorené na meranie situácie v určitej lokalite, iné na sledovanie stavu na národnej a medzinárodnej úrovni. Medzi posledne menované treba zaradiť indikátor stáleho progresu (Genuine Progress Indicator), index sociálneho progresu (Index of Social Progress), Fordhamov index sociálneho zdravia (Fordham Index of Social Health), index fyzickej kvality zdravia (Physical Quality of Life Index), index ľudského rozvoja (Human Development Index) OSN.⁴

⁴ ZBORNÍK PRÍSPEVKOV z vedeckej konferencie Štatistického úradu SR, KVALITA ŽIVOTA V PODMIENKACH GLOBALIZÁCIE, **Meranie kvality života vo svete**, Mgr. Vladimír Bačišin, PhD. Paneurópska vysoká škola, Tematínska 10, 851 01 Bratislava

Pri výpočte Indikátora stáleho pokroku USA sa zohľadňuje 26 ukazovateľov, vrátane zahraničných pôžičiek, domácej práce, straty lesa, močiarov, voľného času, množstvo biologického odpadu a podobne. Treba poznamenať, že rozdiel medzi HDP a GPI v prepočte na obyvateľa je veľmi podstatný.

Graf č.2. Zdroj : Zborník príspevkov Kvalita života v podmienkach globalizácie, 2011, vlastné spracovanie

Ako vidieť z vyššie uvedeného grafu, v rokoch 1950 až 1980 sa kvalita života obyvateľstva USA podľa GPI i HDP zlepšovala, v deväťdesiatych rokoch sa pokrok dramaticky spomalil a v rokoch 2000-2004 došlo dokonca k regresu podľa GPI, kdežto HDP vykazoval stály rast. Zhoršenie kvality života obyvateľov USA bolo v dôsledku znečistenia atmosféry a vody, vyčerpania prírodných zdrojov, straty voľného času, výdavkov na spracovanie biologického odpadu, rastu skrytej nezamestnanosti a tiež v dôsledku rastu cien na tovary dlhodobej spotreby. Spolu s tým stúpali náklady spojené s rastom kriminality a rozpadu rodiny⁵.

Human development index (HDI) alebo Index ľudského rozvoja predstavuje index, ktorý svojím obsahom pokrýva premenné dlhého a zdravého života pri narodení, vzdelanostnú úroveň meranú gramotnosťou a najvyšším stupňom vzdelania dosiahnutým

⁵ ZBORNÍK PRÍSPEVKOV z vedeckej konferencie Štatistického úradu SR, KVALITA ŽIVOTA V PODMIENKACH GLOBALIZÁCIE, **Meranie kvality života vo svete**, Mgr. Vladimír Bačišin, PhD. Paneurópska vysoká škola, Tematínska 10, 851 01 Bratislava

populáciou a slušný životný štandard meraný hodnotou HDP a paritou kúpnej sily na určitom území. Hodnoty sa pohybujú v rozmedzí 1-0, pričom 1 predstavuje najvyššiu hodnotu a 0 najnižšiu hodnotu indexu. Sú to teda informácie o:

- ekonomickom raste – vyjadrené prostredníctvom ukazovateľov HDP na obyvateľa
- vzdelanostnej úrovni – vyjadrené prostredníctvom ukazovateľov gramotnosti dospeléj populácie a
- zdravotnom stave – vyjadrené prostredníctvom ukazovateľov očakávanej dĺžky života

Z uvedených údajov sa vypočítavajú relatívne definované indexy ⁶ :

- **HDP-I-pc**, ktorý vyjadruje normovane vyjadrenú hodnotu objemu HDP na obyvateľa v porovnaní s najvyššou hodnotou ukazovateľa HDP v celom súbore sledovaných krajín
- **EDU-I**, ktorý vyjadruje normovane vyjadrenú hodnotu ukazovateľa gramotnosti dospeléj populácie v porovnaní s najvyššou hodnotou tohto ukazovateľa v sledovanom súbore a
- **LE-I**, ktorý vyjadruje analogickým postupom očakávanú dĺžku života pri narodení v konkrétnej krajine porovnaním k iným sledovaným krajinám

Podrobnú metodiku ich výpočtu uvádza vo svojich prílohách publikácia Human Development Report, ktorú publikuje každoročne OSN prostredníctvom svojej agentúry pre rozvoj UNDP. Výpočtový postup ukazovateľa HDI je daný vzťahom:

$$\text{HDI} = 1/3 \text{ HDPIpc} + 1/3 \text{ EDUI} + 1/3 \text{ LEI}$$

Príklady na aplikácie výpočtu ukazovateľa human development index sú uvádzané v každoročne vydávanej správe UNDP (www.undp.org). HDI Slovenska pre rok 2010 predstavoval hodnotu 0,818, čo ho v rámci krajín V4 zaraďuje na druhé miesto a v rámci celosvetového hodnotenia na 31. Priemerná hodnota krajín OECD predstavuje 0,879. Táto pozícia vypovedá o zlepšujúcom sa stave sociálno-ekonomických premenných na Slovensku, pričom mal ukazovateľ HDI od roku 2005 narastajúcu tendenciu z hodnoty 0,796 na súčasnú hodnotu 0,818 (rok 2010). Vo všeobecnosti môžeme takýto stav hodnotiť ako nárast životnej úrovne od roku 2005 so spomalením od roku 2008 až po súčasnosť.⁷

⁶ ZBORNÍK PRÍSPEVKOV z vedeckej konferencie Štatistického úradu SR, KVALITA ŽIVOTA V PODMIENKACH GLOBALIZÁCIE, **Ekonomický rast a sociálny pokrok v Stiglitz-Senovej správe a nové úlohy štatistiky**, Prof. Ing. Ladislav Kabát, CSc. Paneurópska vysoká škola, Tematínska 10, 851 05 Bratislava

⁷ ZBORNÍK PRÍSPEVKOV z vedeckej konferencie Štatistického úradu SR, KVALITA ŽIVOTA V PODMIENKACH GLOBALIZÁCIE, **Vývoj kvality života v Slovenskej republike a opatrenia vlády smerujúce k jeho zlepšeniu**, Ing. Igor Kiss, Inštitút hospodárskej politiky, n. o., Rýdzikova 1, 841 04 Bratislava

Tabuľka č. 2: Indikátory indexu ľudského rozvoja – poradie v porovnaní so svetom :

Rok	1988	1992	1998	2003	2011	2014
SR	25	27	42	42	35	37
ČR	25	27	39	31	28	28

Zdroj : <http://hdr.undp.org/en/country-reports>, vlastné spracovanie

Kvalitu života krajiny môžeme vyjadriť aj nepriamo, prostredníctvom demografických ukazovateľov – dojčenskej úmrtnosti a strednej (očakávanej) dĺžky života mužov a žien. Dojčenská úmrtnosť „m0“ predstavuje počet zomrelých detí do jedného roka na tisíc živonarodených detí. Svojím spôsobom vyjadruje úroveň zdravotnej starostlivosti v krajine, životaschopnosť populácie krajiny, celkovú úroveň sociálno-ekonomickej starostlivosti o obyvateľa krajiny. Keďže jej výpočet vychádza z údajov za celú krajinu, pokrýva všetky vrstvy obyvateľstva, možno povedať, že je prakticky priamou mierou kvality života v krajine. Čím je ukazovateľ dojčenskej úmrtnosti nižší, tým je kvalita života vyššia. Stredná dĺžka života „E0“ sa počíta na základe úmrtnostných tabuliek. Vyjadruje, koľko rokov sa v priemere dožije x-ročná osoba. Počíta sa z údajov pre mužov, aj pre ženy. Podobne ako dojčenská úmrtnosť vyjadruje úroveň zdravotnej starostlivosti o obyvateľov, intenzitu opotrebenia pracovnej sily v ekonomických procesoch, vplyv celkovej sociálno-ekonomickej situácie v krajine na obyvateľa. Biologická stavba organizmu, miesto v spoločenskej deľbe práce, individuálne ekonomická úroveň indikujú, že stredná dĺžka života mužov a žien prezentuje dve rozličné podstaty mnohorozmerného pojmu kvalita života. Čím je stredná dĺžka života dlhšia, tým je vyššia kvalita života. Syntetickú mieru kvality života Y vyjadríme ako funkciu dojčenskej úmrtnosti m0, strednej dĺžky života mužov E0M a žien E0F :

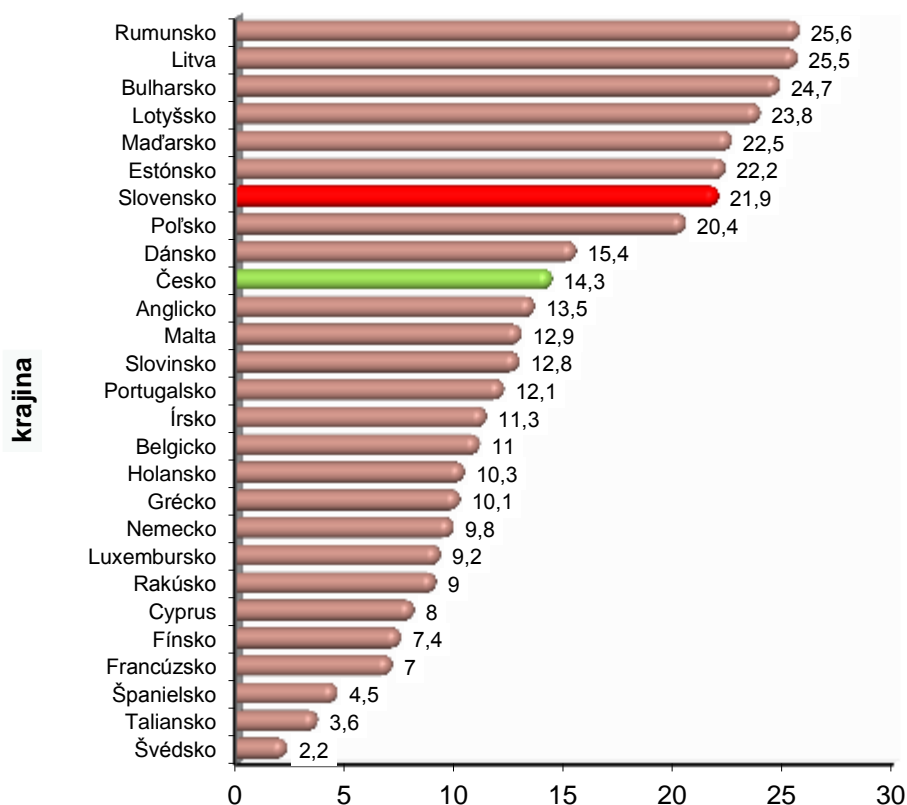
$$Y = f(m_0, E_{0M}, E_{0F})^8$$

K bezprostrednému výpočtu použijeme metódu váženého priemeru poradí. Jej podstatou je, že pôvodné hodnoty m0, E0M a E0F, ktoré sú numericky ťažko navzájom porovnateľné, sa nahradia poradiami Rm0, RE0M a RE0F týchto ukazovateľov v súbore analyzovaných jednotiek (tu krajín EÚ 27) a zo zistených hodnôt poradí sa vypočíta priemerné poradie R. Váhy jednotlivých ukazovateľov použijeme jednotkové.

$$R = (R_{m0} + R_{E0M} + R_{E0F})/3$$

⁸ ZBORNÍK PRÍSPEVKOV z vedeckej konferencie Štatistického úradu SR, KVALITA ŽIVOTA V PODMIENKACH GLOBALIZÁCIE, **Kvalita života v krajinách EÚ - porovnanie na základe vybraných demografických ukazovateľov**, Doc. Ing. Jozef Chajdiak, CSc. Ústav manažmentu STU v Bratislave, Vazovova 5, 812 43 Bratislava

Priemerné poradie z ukazovateľov EU 27, roky 2002-2008

Graf č.3., Zdroj : Zborník príspevkov Kvalita života v podmienkach globalizácie, 2011,vlastné spracovanie

- dojčenská úmrtnosť sa pohybuje od 1,8 Luxembursko po 17,3 Rumunsko, v SR 5,9
- stredná dĺžka života mužov od 64,7 rokov Litva po 79,2 rokov Švédsko, v SR 70,8
- u žien od 74,7 Rumunsko po 84,8 Francúzsko, v SR 79 rokov

Kvalita života z hľadiska demografického znamená na individuálnej úrovni určitý model reprodukčného správania, ktorý má priamy dopad na konkrétnu osobu a jej najbližšiu rodinu. Z globálneho pohľadu možno kvalitu života hodnotiť prostredníctvom charakteristík stavu, štruktúry alebo pohybu obyvateľstva. Pri individuálnom aj pri globálnom pohľade nemôže ísť o izolovaný pohľad, ale je potrebné zohľadniť aspoň základné súvislosti. V kontexte kvality života sú demografické faktory najtesnejšie prepojené so zdravotným stavom a životnou úrovňou. Populácia po stáročia rástla pomalým tempom. Podľa odhadov odborníkov⁹, žilo pred 9 tisíc rokmi na modrej planéte 10 miliónov ľudí. Do roku 2500 pr.n.l. sa počet iba zoštvornásobil a na začiatku 18. storočia sme sa priblížili k veľkosti 320 miliónov

⁹ Oberhofer W., Reichsthaler T.: Bevölkerungsstatistik, Vorlesungsmanuskript. Lehrstuhl für Ökonometrie, Wirtschaftswissenschaftliche Fakultät, Universität Regensburg, 2000

obyvateľov. Za posledných tristo rokov sa celková veľkosť populácie vyšplhala na 6,4 miliardy ľudí. Predpokladáme, že v nasledujúcich päťdesiatich rokoch vzrastieme minimálne o štyri miliardy. Je to veľa, či málo ?

Takmer všetky civilizácie podporovali propopulačné správanie. Najstaršie písomné odkazy nájdeme v Chamurapiho zákonníku. Avšak už v staroveku sa zaujímali, dokedy bude populácia rásť. Otázka optimálnej veľkosti populácie je stará už vyše 3700 rokov. Časom sa formalizovala, až postupne vzniklo viacero populačných modelov. Určujúcim faktorom v modeloch je populácia závislá od úrovne pôrodnosti. Populačné optimum môže byť koncipované staticky ako najvhodnejší počet, prírastok alebo štruktúra obyvateľstva, alebo dynamicky ako najvhodnejší vývoj, ktorým sa dosiahne určitý stav alebo štruktúra obyvateľstva. Navrhnuté populačné optimum pre krajiny EÚ, vrátane Slovenska, je zložené z optimálnych hodnôt jednotlivých demografických procesov v krajinách EÚ (Tab. 3).¹⁰

Za optimálny vývoj možno v širšom spoločenskom kontexte považovať :

- vysokú plodnosť na hranici rozšírenej reprodukcie
- nízku úmrtnosť
- vysokú sobášnosť
- nízku rozvodovosť
- nízku potratovosť
- a migračné saldo v súlade so spoločenskou potrebou a s možnosťami integrácie prisťahovalcov

Tabuľka 3 – Porovnanie populačného optima a aktuálnych hodnôt za SR

Ukazovateľ	Populačné optimum	SR
Úhrnná plodnosť	2,0	1,4
Stredná dĺžka života pri narodení - muži	78,0	71,5
Stredná dĺžka života pri narodení - ženy	84,0	78,0
Sobáše na 1000 obyvateľov	6,5	4,7
Rozvody na 1000 obyvateľov	1,2	2,2
Tehotenstvá ukončené potratom (%)	15,0	22,1
Migračné saldo na 1000 obyvateľov	2,0	0,7

Zdroj : ŠÚ SR

¹⁰ ZBORNÍK PRÍSPEVKOV z vedeckej konferencie Štatistického úradu SR, KVALITA ŽIVOTA V PODMIENKACH GLOBALIZÁCIE, **Demografické aspekty kvality života**, Ing. Boris Vaňo Výskumné demografické centrum, INFOSTAT, Dúbravská 3, 845 24 Bratislava

Ešte koncom štyridsiatych rokov dvadsiateho storočia, t. j. pred viac ako 60-timi rokmi, bol v časopise Social Trends publikovaný názor, že ekonomický pokrok musí byť meraný aj sociálnymi benefítmi a že je dôležité mať nielen dobrú ekonomickú štatistiku, ale aj dobrú štatistiku rôznych aspektov sociálneho diania. Spomínané metodiky merania sú pokusmi zmerať, pokiaľ možno exaktne, kvalitu života spoločnosti. Držitelia Nobelovej ceny za ekonomiku Robert Shiller, Eugen Fama a Lars Peter razia cestu takzvanej behaviorálnej ekonómie. Do „vedy čísel“ čoraz viac zapájajú zistenia zo psychológie, či sociológie. Výskumy dokazujú, že miera nárastu bohatstva nie je úmerná nárastu pocitov šťastia. Dokazuje to USA, kde síce platy za uplynulého pol storočia dramaticky narástli, no veľmoc sa umiestnila „až“ na 11. priečke v rebríčku indexu šťastia. Podľa výskumov, ktoré uskutočnili na Princetonskej univerzite (USA), ale aj na základe výsledkov britskej organizácie New Economics Foundation, hlavnými faktormi, utvárajúcimi pocity šťastia a spokojnosti sú :

- dobré rodinné zázemie
- blízke vzťahy medzi priateľmi
- spokojnosť v zamestnaní
- spokojnosť v komunite v ktorej ľudia žijú
- náboženstvo
- dobrý zdravotný stav
- osobná sloboda
- vysoko sa cení vyváženosť medzi prácou a súkromím
- šťastie ľudí podľa ekonómov výrazne ovplyvňuje aj dôvera vo vládu

Ako sa vplyv globalizácia podpisuje na kvalite života ? Termín "globalizácia" bol spopularizovaný Theodorom Levittom profesorom Harvardovej univerzity, ktorý tento termín použil v roku 1983 ako prvý v spojení s ekonomikou. Podľa prijatej definície je globalizácia je proces narastania medzinárodného prepojenia vo všetkých oblastiach (*ekonomika, politika, kultúra, komunikácia, životné prostredie atd.*)¹¹ Extrémna interpretácia tohto procesu označuje globalizáciu ako POKROČILÝ KAPITALIZMUS, ktorý stiera lokálne tradície a regionálne rozdiely a vytvára homogenizovanú svetovú kultúru

Globálne problémy sa týkajú celej ľudskej civilizácie. Zahŕňajú politické, ideologické, právne, etické, morálne, ekologické, vojenské, ekonomické a iné mimoekonomické problémy. Palčivé problémy súčasnosti sa nedarí v postupujúcej globalizovanej spoločnosti uspokojivo riešiť. Správa Svetovej komisie k sociálnemu rozmeru

¹¹ <http://sk.wikipedia.org/wiki/Globaliz%C3%A1cia>

globalizácie, ktorá bola ustanovená z iniciatívy Medzinárodnej organizácie práce uvádza varovné fakty dotýkajúce sa kvality života ľudí na celej planéte : tri miliardy ľudí žije s denným príjmom nižším než dva doláre, 1,3 miliardy ľudí nemá dostatočný prístup k čistej vode, ročne umiera jedenásť miliónov detí mladších ako päť rokov – väčšinou v dôsledku inak preventívne odstraniteľných a liečiteľných príčin, každé šieste dieťa na svete pracuje, tretina svetovej pracovnej sily je bez práce atd.¹²

Príznačné je stále plytvanie všetkými zdrojmi, nerovnomernosti vývoja, stupňujúce sa nerovnosti v príjmoch i v ďalších oblastiach (prístup ku vzdelaniu, ku zdravotníckej starostlivosti). Globalizovaná postmoderná spoločnosť začína narážať na bariéry antropologické a sociálno psychologické, dochádza k devastácii tradičných hodnôt. Dôsledkom celospoločenských zmien je i posun v rebríčku hodnôt. V súčasnej ľudskej spoločnosti zaznamenávame vo vyspelých zemiach sveta (euro-atlantskej časti sveta) posilnenie úlohy hmotných statkov na úkor nehmotných, dlhodobé a relatívne trvalé hodnoty spoločnosti sú nahradzované pragmatickými hodnotami spojenými s okamžitou realizáciou, okamžitým úžitkom a spotrebou. Moderné mechanizmy fungovania informačných spoločností sú pre mnohých stále viac neuchopiteľné a príslušné výhody realizuje stále menšia časť populácie. Zaznamenávame sociálny prepád nekvalifikovaných členov spoločnosti a prehlbovanie ekonomických a iných rozdielov medzi bohatými a chudobnými, svetovými i regionálnymi teritóriami apod. Globalizácia nie sú len rozpory a rizika, nie je to ani strašiak, ani raj. Je to len obrovský počet malých či veľkých výziev a príležitostí pre každého človeka, skupiny, národy a vo svojom dôsledku pre celú súčasnú civilizáciu. Dôležité je, či jedinec dokáže zostať vnútorne slobodný a nezávislý. Jedine tak dokáže prijímať pozitívne dopady globalizácie a zároveň odmietnuť jej negatíva.

Na jednej strane ešte nikdy ľudstvo nedisponovalo takým potenciálom vytvárať lepší svet, no na druhej strane ešte nikdy nevygenerovalo taký globálny deštruktívny potenciál, ktorý už dosahuje kritický prah. Tento rozpor sa prejavuje v dvoch určujúcich megatrendoch. Prvým je generálny megatrend utvárania znalostnej ekonomiky a spoločnosti a je determinovaný najmä týmito rozporuplnými kvalitatívnymi zmenami¹³ :

- prúd prevratných zmien spojených s technologickou a inovačnou revolúciou a zásadnou reštrukturalizáciou faktorov rozvoja civilizácie

¹²http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:mVvZkriZ3SgJ:kvalitazivota.vubp.cz/prispevky/soudoba_sociologie_II_kvalita_zivota-svobodova.doc+&cd=1&hl=sk&ct=clnk&gl=sk

¹³ ZBORNÍK PRÍSPEVKOV z vedeckej konferencie Štatistického úradu SR, KVALITA ŽIVOTA V PODMIENKACH GLOBALIZÁCIE, **Vývojové metamorfózy chápania štátu a kvalita života**, Prof. Ing. Milan Šikula, DrSc., Ekonomický ústav SAV, Šancová 56, 811 05 Bratislava

- prekonanie obmedzení priestoru a času - dynamické štrukturovanie globálnej deľby práce a bezprecedentné formy organizačných štruktúr ekonomických aktivít
- asymetrický vývoj, rozsah a vplyv finančnej sféry
- zásadné inštitucionálne zmeny na úrovni transnacionálnych korporácií, medzinárodných organizácií, štátov a regiónov
- prehlbujúca sa polarizácia bohatstva a biedy a rozpory sociálneho modelu
- ohrozenie životného prostredia, energia, suroviny, voda, potraviny
- zbrojenie, čierna ekonomika, kriminalita, zločinnosť
- mier a konflikty, stret a koexistencia civilizácií

Druhým je kvalita a udržateľnosť života ako existenčný megatrend civilizácie. Je reakciou na prehlbujúce sa rozpory spojené s kvalitatívnymi zmenami generálneho megatrendu. Zásadný význam má presadzovanie týchto zmien:

- prekonávanie krízy hodnotového systému a nevyhnutnosť jeho globálnej obrody
- rozvíjanie mnohoúrovňového globálneho vládnutia
- rešpektovanie rastúceho tlaku faktora času

Globalizácia viedla k postupnej inverzii úlohy národných štátov a transnacionálnych korporácií. Štáty postupne prestávajú byť organizátormi hospodárskej súťaže podnikov určujúcimi jej pravidlá a stávajú sa účastníkmi súťaže o priazeň podnikateľských subjektov a ich prilákanie na svoje územie. Na druhej strane transnacionálne korporácie prestávajú byť účastníkmi hospodárskej súťaže usporadúvanej národnými štátmi a stávajú sa „usporiadateľmi“ súťaže pre národné štáty o dosahovanie najvyššej konkurencieschopnosti, ktorá sa najprv chápala ako najpriaznivejšie podmienky pre zahraničných a domácich podnikateľov.

Trhy, na ktorých o svoju konkurencieschopnosť bojujú národné štáty, sú virtuálne trhy podnikateľského prostredia, trhy „podnikateľského pohodlia“ (Klvačová, 2008). Inverzia úloh národných štátov a podnikateľských subjektov však má nasledovné dôsledky:

- zmäkčuje podmienky podnikovej sféry na dosahovanie konkurencieschopnosti, zapája štáty do dosahovania jej dobrých výsledkov
- spravidla sa zväčšuje tlak na štát v oblasti verejných financií – znižovanie príjmov (znižovanie daní, odvodov a pod.) a zvyšovanie výdavkov podporujúcich konkurencieschopnosť, výskum, vzdelanie, infraštruktúru a pod.
- vytvára sa asymetria medzi právami TNK na jednej a povinnosťami štátu na druhej strane

- dlhodobé účinky takto presadzovanej zmeny úlohy štátu pôsobia deštruktívne na sociálnu súdržnosť a politickú stabilitu.

V kontexte globálnej krízy sa ako jedno z kľúčových východísk jej prekonávania ukazuje nielen určité prinavrátenie či obnova suverenity štátov odňatej hyperglobalizáciou, ale aj koordinované a vzájomne zladované rozvíjanie ich združenej suverenity až po subsidiárne účelné prenesenie časti ich suverenity na modernizované globálne inštitúcie.¹⁴

Adrian White z Leicesterskej univerzity vo Veľkej Británii, vytvoril štúdiu najšťastnejších a najnešťastnejších národov. Použil pri tom údaje rôznych medzinárodných organizácií a vzorku 178 krajín z celého sveta. Poradie krajín najšťastnejších národov (číslo v zátvorke je poradie krajiny vo veľkosti HDP na obyvateľa) :

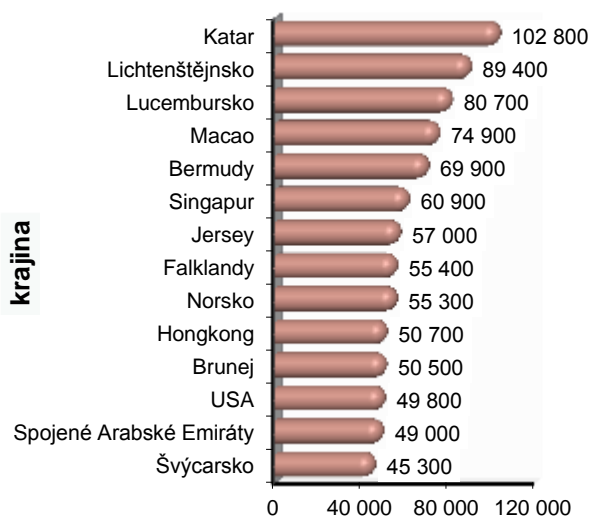
Tabuľka č.4. Poradie najšťastnejších národov

1. Dánsko (30)
2. Švajčiarsko (14)
3. Rakúsko (19)
4. Island (25)
5. Bahamské ostrovy (42)
6. Fínsko (34)
7. Švédsko (22)
- 8. Bhután (139)**
9. Brunei (11)
10. Kanada (24)
- .
77. Česká republika (50)
99. Poľsko
109. Maďarsko
- 129. Slovenská republika (57)**
174. Ukrajina

Zdroj : <http://www.sciencedaily.com/releases/2006/11/061113093726.htm>, vlastné spracovanie

¹⁴ ZBORNÍK PRÍSPEVKOV z vedeckej konferencie Štatistického úradu SR, KVALITA ŽIVOTA V PODMIENKACH GLOBALIZÁCIE, Vývojové metamorfózy chápania štátu a kvalita života Prof. Ing. Milan Šikula, DrSc., Ekonomický ústav SAV, Šancová 56, 811 05 Bratislava

HDP na obyvateľa

Zdroj : http://www.photius.com/rankings/economy/gdp_per_capita_2013_0.html, vlastné spracovanie

Graf č.4.

Z tabuľky č.4 a uvedeného grafu č.4. vyplýva, že ani jedna krajina, ktorá sa veľkosťou HDP na obyvateľa umiestnila na prvých desiatich miestach sa zároveň nedostala do prvej desiatky najšťastnejších národov. Naproti tomu Bhután, ktorý bol až na 139. mieste v poradí krajín, zoradených podľa veľkosti HDP na hlavu, sa umiestnil v rebríčku najšťastnejších národov na 8.priečke.

„Súčasný model ekonomického rozvoja vo svete je neudržateľný. Mal by ho nahradiť nový koncept - hrubé národné šťastie.“ To je návrh, s ktorým prišiel premiér himalájskej krajiny Bhután na schôdzke OSN.¹⁵ V Bhutáne vláda namiesto HDP venuje zdroje na zvyšovanie hrubého domáceho šťastia. Ale nie je to iba jeho názor. Výpočty vedcov hovoria, že ľudstvo prekročilo hranicu, po ktorú sa príroda stačí sama obnovovať, v roku 1970. Odvtedy žijeme z plienenia, ktoré regeneračná schopnosť prírody nedokáže zvládnuť a tento úsek našej histórie sa tak stáva obdobím veľkej hanby pre našu civilizáciu a kultúru, na ktorú sme tak hrdí. Ak by všetci ľudia žijúci na Zemi začali produkovať toľko oxidov uhlíka, koľko v súčasnosti vyprodukuje priemerný obyvateľ industriálne rozvinutých krajín, atmosféra Zeme by musela absorbovať päť krát viac emisií, ako v skutočnosti absorbovať dokáže. Pri tomto výpočte sa pritom nezohľadnil neustáli populačný rast. Inými slovami, ak by všetky

¹⁵ <http://www.ta3.com/clanok/12451/bhutansky-index-hovori-o-stasti.html>

krajiny sveta nasledovali súčasný industriálny model rozvoja, potrebovali by sme päť takých planét ako Zem, ktoré by si museli poradiť s dopadmi súčasnej podoby rozvoja. Keďže si však zrejme budeme musieť vystačiť iba s jednou planétou, bolo by chybou zatvárať oči pred faktom, že rastúca svetová populácia nemôže dosiahnuť životný štandard Západných krajín ani dúfať v konvenčné cesty rozvoja po vzore týchto krajín. Zdroje, ktoré by si to vyžadovalo, na Zemi nie sú a dôsledky, ktoré by to prinieslo pre ekosystém by boli katastrofálne ¹⁶.

Kto má peniaze, je na koni a môže si za ne kúpiť prakticky všetko. Kto ich má poskromne, začína pociťovať odsun na vedľajšiu koľaj. Chceme žiť v spoločnosti, v ktorej je všetko na predaj? Otázku položil Michael J. Sandel ¹⁷, profesor na Harvardovej univerzite, ktorý tiež pôsobil ako hosťujúci profesor na parížskej Sorbonne a skúša na ňu nájsť odpoveď v knihe "Čo si za peniaze (ne)kúpíte." Americký profesor sa v nej zamýšľal nad dobou, ktorú práve žijeme. "Od trhovej ekonomiky sme sa odchyľili. Namiesto toho sme sa stali trhovou spoločnosťou," hovorí. A aký je v tom rozdiel? "Trhová ekonomika je cenným a účinným nástrojom organizácie výrobných činností. Naproti tomu trhová spoločnosť je spôsob života, v rámci ktorého prenikajú trhové hodnoty do všetkých aspektov ľudskej činnosti. Je to miesto, kde sú znova budované spoločenské vzťahy, tentoraz však na trhovom princípe," vysvetľuje Sandel. Podľa jeho názoru žijeme v dobe, kedy sa dá za peniaze kúpiť či predáť už takmer všetko. Zaplatiť môžeme napríklad za predbiehanie vo fronte, prednostné odbavenie v lietadle, za prijatie dieťaťa na prestížnu školu, prednostné ošetrenie u lekára, za právo odstreliť nosorožca, za to, že nebudeme sedieť na sedadlách s "plebsom", ale na elitných VIP miestach... Na predaj je aj tovar, ktorý bolo predtým nemysliteľné ponúkať. Sme napríklad ochotní prenajať na svojom tele miesto pre reklamné účely, nechať sa najať ako pokusné králiky farmaceutických spoločností pri testovaní bezpečnosti liekov, predávať alibi či prijímacie testy na školy, vsádzať na smrť celebrit... "Kam sa podeli tradičné ľudské hodnoty?" položil americký profesor otázku a prináša úvahy, prečo sa obávať toho, že spoločnosť speje do štádia, kedy bude na predaj prakticky všetko. Prvým dôvodom jeho obáv je, že sa v trhovej spoločnosti budujú nové spoločenské vzťahy a spôsob života na trhovom princípe. "V spoločnosti, kde je všetko na predaj, je život pre ľudí pochádzajúci zo skromných pomerov oveľa zložitejší. Čím viac si toho za peniaze môžeme kúpiť, tým je ich nedostatok (či dostatok) pre nás podstatnejší," tvrdí Sandel. Ako ďalej vysvetľuje, ak by bola jedinou výhodou bohatstva možnosť kupovať si jachty, drahé autá a exotické dovolenky, potom by na nerovnostiach v príjme a bohatstve toľko

¹⁶ <http://www.kruhzivota.sk/globalizovany-svet>

¹⁷ <http://www.mmcgrath.co.uk/?p=2271>

nezáležalo. V trhovej spoločnosti si však dnes môžeme za peniaze kúpiť oveľa viac - politický vplyv, prejavy úcty, čestné tituly výmenou za mecenášsky dary, kvalitnú lekársku starostlivosť, dom v bezpečnej štvrti namiesto štvrti s vysokou kriminalitou, prijatie na elitné školy, namiesto škôl podpriemernej úrovne... "Ak sú všetky cenné veci na predaj, potom je pre nás dostatok peňazí absolútne kľúčový a zásadný," vysvetľuje profesor Harvardovej univerzity. "Nožnice medzi chudobnými a bohatými sa ešte viac roztvorili a to, že sa všetky statky a služby stali obchodovateľnými, túto nerovnosť ešte viac podčiarkuje, pretože na peniazoch teraz záleží viac ako kedykoľvek predtým." A pridáva aj druhý dôvod, prečo by sme sa mali zdráhať dávať všetko na predaj. Ten je podľa neho ťažko vysvetliteľný. "Nedotýka sa nerovnosti a spravodlivosti, ale tendencie trhov zničiť vnútorné hodnoty vecí. Tým, že na cenné veci v našich životoch nalepíme cenovku, ich môžeme zničiť... Ak budeme napríklad ponúkať miesta v prvom ročníku na univerzite záujemcom, ktorí ponúknu najvyššiu sumu, potom nám to možno prinesie zisk, ale zároveň to môže nabúrať jednotu a morálne hodnoty univerzity a znížiť tak hodnotu vysokoškolského diplomu. Ak najmeme cudzích vojakov, aby za nás vybojovali naše vojny, potom síce môžeme ušetriť životy našich občanov, ale zároveň tým zničíme význam občianskych práv a povinností." Chceme žiť v spoločnosti, v ktorej je všetko na predaj? Alebo existujú určité morálne a občianske statky, ktoré trhy nedokážu správne oceniť a ktoré sa za peniaze nedajú kúpiť?" položil Sandel otázku aby vyburcoval diskusiu.

Dnes žije na zemi 6 mld. ľudí vo väčšom blahobyte než 3 mld. v roku 1960, 2mld. v roku 1927, alebo 1 mld. v roku 1830. Nie počet ľudí, ale politická neschopnosť a zločinnosť, bláznivé ideii a šialené ideológie zapríčiňujú hlad a biedu „...čím je národ bohatší, tým má menej detí a tým skôr začne vymierať. Spoločnosti organizované tak, že zaisťujú maximálnu možnú mieru potešenia, blahobytu...urýchľujú svoj koniec. „¹⁸ Záchrany finančných inštitúcií a automobiliek počas nedávnej recesie právom či neprávom utvrdili všeobecný názor, že ekonomický, ale aj politický systém je nastavený predovšetkým v prospech tých najbohatších. Do tohto priestoru vstúpil Piketty s knihou, ktorá potvrdzuje roztvárajúce sa nožnice medzi vrchným percentom a ostatnými a zároveň argumentuje, že je to dôsledkom normálneho fungovania kapitalizmu ¹⁹.

V 70.rokoch minulého storočia vynášiel profesor matematiky na Yale University Benoit Mandelbrot spôsob, ktorý nazval *fraktálna geometria*, akým by sa dala sledovať skrytá

¹⁸ BUCHANAN, P.J. 2004. The death of the west. Mladá Fronta, Praha 4, 2004.1.vydanie. ISBN 80-204-1103-8

¹⁹ Capital in the Twenty-First Century, Thomas Piketty, 2014, ISBN: 9780674430006,

<http://piketty.pse.ens.fr/files/Piketty2014Capital21c.pdf>

štruktúra, ktorá formuje svet do existujúcej podoby. Podstatou fraktálnej matematiky je, že každý diel (a nezáleží na jeho veľkosti) vyzerá ako väčší obrazec, ktorého je súčasťou. Táto vlastnosť tiež býva nazývaná sebedobnosť. Vedci zistili, že princíp sebedobnosti charakterizuje prírodu a keď to aplikujeme na spoločnosť, tak replikáciou jedinca vzniká rodina a replikáciou rodinného vzorca vzniká spoločnosť.

Chemik Il'ja Prigogin dostal Nobelovu cenu za nasledujúce zistenie :

„Všetky zložité systémy (*i spoločenské*) sa vývojom dostávajú do stavu zväčšujúceho sa nesúlada. Skôr, či neskôr dochádza k bodu rozdelenia, kde sa systém buď zrúti, alebo sa dostane na vyššiu kvantovú úroveň„.

Joseph A. Tainter (*americký antropológ a historik, z jeho prác vychádzajú rozvojové programy OSN, UNESCO, Európskej komisie snažiace sa o udržateľný rast*) vo svojej knihe došiel k zisteniu :

- všetky spoločnosti sa vyvíjajú k väčšej zložitosti
- narastajúca zložitosť vedie k tomu, že v konečnom dôsledku väčšinu energie spoločnosť vynakladá na udržanie zložitej konštrukcie
- ak zložitosť presiahne „medzné výnosy“ dochádza ku kolapsu²⁰

Ak si tieto informácie poskladáme do uceleného obrazu, môžeme prísť k nasledovným záverom :

- nesúlad medzi príjmami sociálnych skupín sa zväčšuje. Systém tento stav sám vytvára a podporuje
- spoločnosť sa stáva čoraz viac zložitou a to v mene svojho rastu a udržania zväčšujúcej sa zložitosti

Naša civilizácia sa podobá na bežca, ktorý potom čo stratil smer, zdvojnásobil rýchlosť.

Na základe uvedeného je celkom legitímna otázka, ako blízko sme sa ako civilizácia dostali k bodu rozdelenia a k medzným výnosom ? A od toho môžeme prejsť k ešte znepokojujúcejšej otázke a tou je, ktorým smerom sa pohneme, stojíme pred zrútením, alebo prechodom k novej kvalite spoločnosti ? Odhliadnuc od toho, že odpoveď na tieto otázky nám dá až čas, už teraz môžeme pre seba z toho vyvodit' konzekvencie, pretože my sami nestojíme niekde mimo tohto diania, ale sme jeho neoddeliteľnou súčasťou. Ak použijeme logiku fraktálnej geometrie, tak je zrejmé, že strata nášho vnútorného kompasu (a je celkom jedno z akého dôvodu) smerom k prirodzenej hodnotovej orientácii vyplývajúcej z mravnému jednania, sa

²⁰ ZBORNÍK PRÍSPEVKOV z vedeckej konferencie Štatistického úradu SR, KVALITA ŽIVOTA V PODMIENKACH GLOBALIZÁCIE, **Potrebuje naša spoločnosť v 21. storočí rodinu?**, Ing. Jozef Rešovský Regionálny úrad verejného zdravotníctva, A. Mickiewicza 6, 052 20 Spišská Nová Ves

spolupodieľa na terajšom stave našej civilizácie. Ak nájdeme v sebe dostatok síl na vnútornú zmenu smerom k odvekým hodnotám, ktoré sú zapísané v každom z nás a ktoré sú od vekov rovnaké pre každého človeka bez ohľadu na rasu, pohlavie, národnosť, či štátnu príslušnosť tak až potom môže z týchto jedincov vyrásť zdravá a spokojná spoločnosť.

Kľúčové slová: kvalita života, globalizácia, indikátory, spoločnosť

Použitá literatúra :

ZBORNÍK PRÍSPEVKOV z vedeckej konferencie Štatistického úradu SR, KVALITA ŽIVOTA V PODMIENKACH GLOBALIZÁCIE 26. - 27. október 2011, Bratislava [1] [2] [4] [5] [6] [7] [10] [13] [14] [19]

[1] **Vzájomný vplyv úrovne a kvality človeka a prostredia, v ktorom žije.** Mgr. Zuzana Porubčanová, PhD. Národný inštitút rozvoja práce a sociálnej komunikácie

[2] **Kvalita života – problém poznania a interpretácie** PhDr. Ľudmila Benkovičová, CSc. Štatistický úrad SR

[3] Gurková E. Hodnocení kvality života pro klinickou praxi a ošetrovatelský výzkum. Praha: Grada, 2011. 223 s. ISBN 978-80-247-3625-9

[4] [5] **Meranie kvality života vo svete,** Mgr. Vladimír Bačišin, PhD. Paneurópska vysoká škola

[6] **Ekonomický rast a sociálny pokrok v Stiglitz-Senovej správe a nové úlohy štatistiky,** Prof. Ing. Ladislav Kabát, CSc. Paneurópska vysoká škola, Tematínska 10, 851 05 Bratislava

[7] **Vývoj kvality života v Slovenskej republike a opatrenia vlády smerujúce k jeho zlepšeniu,** Ing. Igor Kiss, Inštitút hospodárskej politiky, n. o. Rýdzikova 1, 841 04 Bratislava

[8] **Kvalita života v krajinách EÚ - porovnanie na základe vybraných demografických ukazovateľov,** Doc. Ing. Jozef Chajdiak, CSc. Ústav manažmentu STU v Bratislave, Vazovova 5, 812 43 Bratislava

[9] Oberhofer W., Reichsthaler T.: Bevölkerungsstatistik, Vorlesungsmanuskript. Lehrstuhl für Ökonometrie, Wirtschaftswissenschaftliche Fakultät, Universität Regensburg, 2000

[10] **Demografické aspekty kvality života,** Ing. Boris Vaňo Výskumné demografické centrum, INFOSTAT, Dúbravská 3, 845 24 Bratislava

[13] [14] **Vývojové metamorfózy chápania štátu a kvalita života,** Prof. Ing. Milan Šikula, DrSc., Ekonomický ústav SAV

[18] BUCHANAN, P.J. 2004. The death of the west. Mladá Fronta, Praha 4, 2004.1.vydanie. ISBN 80-204-1103-8

[20] **Potrebuje naša spoločnosť v 21. storočí rodinu?**, Ing. Jozef Rešovský, Regionálny úrad verejného zdravotníctva

Internetové zdroje :

[11] <http://sk.wikipedia.org/wiki/Globaliz%C3%A1cia>

[12] http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:mVvZkriZ3SgJ:kvalitazivota.vubp.cz/prispevky/soudoba_sociologie_II_kvalita_zivotasvobodova.doc+&cd=1&hl=sk&ct=clnk&gl=sk

[15] <http://www.ta3.com/clanok/12451/bhutansky-index-hovori-o-stasti.html>

[16] <http://www.kruhzivota.sk/globalizovany-svet>

[17] <http://www.mmcgrath.co.uk/?p=2271>

[19] Capital in the Twenty-First Century, Thomas Piketty,
<http://piketty.pse.ens.fr/files/Piketty2014Capital21c.pdf>

Ďalšie internetové zdroje dát :

<http://hdr.undp.org/en/country-reports>

<http://www.sciencedaily.com/releases/2006/11/061113093726.htm>

http://www.photius.com/rankings/economy/gdp_per_capita_2013_0.html

Ing. Jozef Rešovský

Regionálny úrad verejného zdravotníctva

A. Mickiewicza 6

052 20 Spišská Nová Ves

jozef.resovsky@gmail.com

☎ 0918 694 144